

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
شورای عالی برنامه‌ریزی

مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس
دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

گروه علوم انسانی

مصوب چهارصد و ششمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی
مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

کمیته تخصصی:

گرایش:

کد رشته:

گروه: علوم انسانی

رشته: علوم قرآن و حدیث

دوره: کارشناسی ارشد

شورای عالی برنامه‌ریزی در چهارصد و ششمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸ براساس طرح دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تأیید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده، و مقرر می‌دارد:

ماده (۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم‌الاجرا است.
الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین، تأسیس می‌شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه‌ریزی می‌باشند.
ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده (۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم‌الاجرا است و برنامه قبلی با همین عنوان منسوخ می‌شود.

ماده (۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می‌شود.

رأی صادره چهارصد و ششمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی
مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸
در خصوص برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث که از طرف گروه علوم انسانی پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.

۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است

رأی صادره چهارصد و ششمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸ در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث صحیح است، به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مصطفی معین
وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

دکتر علی شریعتمداری
رئیس گروه علوم انسانی

است

رونوشت : به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمایید.

دکتر سید محمد کاظم نائینی
دبیر شورای عالی برنامه‌ریزی

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد

رشته

علوم قرآن و حدیث

بسم الله تعالی

فصل اول

مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

۱- تعریف و هدف:

به منظور تربیت و تأمین نیروی انسانی متعهد و آگاه به فرهنگ و معارف اسلامی و بتوجه به لزوم تحول در برنامه های درسی ، اقدام به تهیه و تدوین برنامه درسی کارشناسی ارشد شده است .
اهداف این برنامه عبارتند از :

۱- عمق بخشیدن به آموزه های قرآن و حدیث

۲- ارائه برنامه های متناسب با نیازهای آموزشی روز

۳- بهر ساختن زمینه های تحقیق و پژوهشی

۴- برقراری تناسب بین دروس قرآن و حدیث

۵- تعداد و نوع واحدهای درسی

واحدهای درسی مجموعاً ۳۲ واحد است. واحد ۱ تا ۲۸ واحد از واحدهای پژوهشی و

۲ واحد پژوهشی محض است . از این ۲ واحد ، یک واحد به سیمینار پژوهشی و ۱

واحد به پایان نامه اختصاص دارد.

۶- شرایط ورود و پذیرش دانشجو

۱- پذیرش دانشجو بر اساس مقررات و ضوابط وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری

از طریق آزمون کارشناسی ارشد سراسری انجامش آموزش کشور خواهد بود.

۲- دانشجویان پذیرفته شده در مرحله اول (چوتن براساس رتبه) موظفند

در زمینه علمی شرکت کنند.

۳- دانشجویان موظفند علاوه بر دروس این برنامه ، دروس رایج لازم است

در این به عنوان پیش نیاز بگذرانند. در این دروس نمره و معدل در هر دو درج شده

در سنجش نمرات دانشجو منظور نمی گردد.

۴- مواد و ضرایب امتحانی

۴	۱- علوم قرآنی
۲	۲- تفسیر
۴	۳- علوم حدیث
۲	۴- زبان عربی
۱	۵- زبان انگلیسی

فصل دوم : فهرست عناوین دروس

الف - دروس پیشنهادی :

کد درس	نام درس	تعداد واحد	نظری	عملی	ساعات تدریس	پیشنیاز یا زمان ارائه درس
۱-۰	علم رجال	۲	×		۳۲	—
۲-۰	عقاید اسلام از قرآن و حدیث	۲	×		۳۲	—
۳-۰	جایگاه حدیث در علوم مختلف	۲	×		۳۲	—
۴-۰	زبان تخصصی	۲	×		۳۲	—
	جمع	۸				

ب - دروس تخصصی :

کد درس	نام درس	تعداد واحد	نظری	عملی	ساعات تدریس	پیشنیاز یا زمان ارائه درس
۱-۱	علوم قرآنی (۱)	۲	×		۳۲	—
۲-۱	علوم قرآنی (۲)	۲	×		۳۲	علوم قرآنی (۱)
۳-۱	علوم قرآنی (۳)	۲	×		۳۲	علوم قرآنی (۱)
۱-۲	تفسیر قرآن (۱)	۲	×		۳۲	—
۲-۲	تفسیر قرآن (۲)	۲	×		۳۲	تفسیر قرآن (۱)
۳-۲	تفسیر قرآن (۳)	۲	×		۳۲	تفسیر قرآن (۲)
۳	مفردات قرآن	۲	×		۳۲	—
۴	روشهای تفسیری	۲	×		۳۲	—
۵	تاریخ قرآن	۲	×		۳۲	—
۶	تاریخ حدیث	۲	×		۳۲	—
۷	فقه الحدیث	۲	×		۳۲	تاریخ حدیث
۸	بررسی آراء و نظرات جدید در حوزه قرآن و حدیث	۲	×		۳۲	تاریخ حدیث و علوم قرآن (۳)
۹	مقایسه بین قرآن و کتب آسمانی گذشته	۲	×		۳۲	تاریخ قرآن
۱۰	بررسی متون تخصصی از جهت فنّ اعراب و ترجمه	۲	×		۳۲	—
۱۱	رساله	۴				
	جمع واحدها	۳۲				

فصل سوم : برنامه و سرفصل دروس

الف - دروس پیشنهادی

علم رجال

کد درس (۱ - ۰)
ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

هدف : آشنایی دانش رجال حدیث و اصول وقواعد آن

سرفصل درس :

◁ تعریف علم رجال و فرق آن با سیره و تراجم

◁ بررسی علم رجال نزد فریقین :

الف - شیعه

۱ ▷ آشنایی با پیشوایان علم رجال در دوره متقدمین و شناخت اصول اربعه

رجالی شیعه : (کشی، رجال طوسی، فهرست شیخ طوسی و رجال نجاشی)

۲ ▷ شناسایی رجالیون شیعه در دوره متأخرین از جمله سید ابن طاووس، ابن

داوود حلی، علامه حلی، اردبیلی، مامقانی و کتب آنان

۳ ▷ تطور علم رجال و آثار محققان رجال معاصر: آیت الله بروجردی، آیت الله

خویی، علامه شوشتری، آیت الله شبیری زنجانی، بهبودی

ب - اهل سنت

۱ ▷ گزارشی از تاریخچه علم رجال در اهل سنت

۲ ▷ انواع نگارشهای رجالی

۳ ▷ بررسی موقعیت صحابه در رجال اهل سنت و آشنایی با کتابهایی که درباره

آنها نوشته شده است.

۴ ▷ شناسایی آثار رجالی ابو حاتم الرازی، عبد الغنی مقدسی جماعیلی، یوسف

بن زکی مزی، شمس الدین محمد الذهبی، ابن حجر عسقلانی

منابع اصلی :

- ۱ - مقدمه کتب رجالی به ویژه مقدمه معجم رجال الحديث ۲ - کلیات فی علم الرجال - آقای سبحانی ۳ - اصول علم الرجال بین النظرية والتطبيق - شیخ مسلم داوری ۴ - تنقیح المقال - مامقانی

منابع فرعی :

- ۱ - پژوهشی در تاریخ شیعه، بخش علم رجال - دکتر مجید معارف ۲ - چهار کتاب اصلی علم رجال - آیت الله خامنه‌ای ۳ - منهج النقد فی علم الحديث (باب دوم) ۴ - المختصر فی علم رجال الاثر - عبد الوهاب عبد اللطیف ۵ - الفوائد الرجالية - سید بحر العلوم ۶ - مقایسه دیدگاههای رجالی نجاشی و شیخ طوسی - مقالات و بررسیها دفتر ۶۲

عقائد اسلام از قرآن و حدیث

کد درس (۰ - ۲)
ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

هدف : شناخت اصول عقائد ونحوه طرح آن در قرآن و حدیث

سرفصل درس :

- ۱ - دامنه مباحث اعتقادی در قرآن و حدیث
- ۲ - روشهای بیان عقائد در قرآن و حدیث و مقایسه آن با علم کلام
- ۳ - بررسی مباحث اعتقادی زیر :
  - ◀ اثبات وجود حق تعالی
  - ◀ نبوت و فلسفه آن
  - ◀ فرق بین رسول و نبی
  - ◀ پیامبران اول العزم
  - ◀ تفاضل انبیاء
  - ◀ ویژگیهای پیامبران
  - ◀ مباحث مربوط به پیامبران در قرآن از قبیل :
    - ◀ رجعت و بدا در قرآن
    - ◀ عالم ذر و میثاق
    - ◀ مرگ و حیات پس از مرگ
    - ◀ روز قیامت و حشر و مواقف آن
    - ◀ خلود و جاودانگی

منابع اصلی :

- ۱ - عقائد الاسلام من القرآن الکریم - علامه سید مرتضی عسکری ۲ - منهج القرآن فی

الدعوة الى الايمان - دكتور على بن محمد فقيهي ٣ - مكتب تفكيك - محمد رضا حكيمي
٤ - توحيد الاماميه - ملكي ميانجي ٥ - الاعتقادات - شيخ صدوق ٦ - تصحيح الاعتقاد - شيخ
مفيد

منابع شرعي :

- ١ - التفسير الموضوعي لآيات التوحيد في القرآن الكريم - دكتور عبد العزيز بن الدردير
- ٢ - مشاهد القيامه في القرآن - سيد قطب ٣ - دلائل النبوة - بيهقي ٤ - مناهج البيان - ملكي
ميانجي ٥ - الوهابيه في الميزان ٦ - مجله نقد ونظر شماره ١٧

جایگاه حدیث در علوم مختلف

کد درس (۰ - ۳)

ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با نقش و جایگاه حدیث در فرهنگ و معارف اسلامی

سرفصل درس:

الف - حوزه های ورود حدیث

- ۱ < ابواب حدیث در جوامع حدیثی
- ۲ < نقش و جایگاه حدیث در علوم مختلف از قبیل - فقه - تفسیر - کلام - فلسفه - تاریخ - تعلیم و تربیت - اخلاق - طب - روانشناسی.
- ب - خبر واحد و قلمرو حجیت آن
- ۱ < گزارشی از تاریخچه مربوط به حجیت خبر واحد
- ۲ < بیان اهم ادله حجیت خبر واحد
- ۳ < قلمرو حجیت خبر واحد در علوم مختلف از قبیل: فقه، مباحث اعتقادی، تفسیر، تاریخ، اخلاق

منابع اصلی:

- ۱ - کتب اصول فقه - بحث حجیت خبر واحد ۲ - البیان فی تفسیر القرآن - آیت الله خوئی ۳ - مباحث حجیت خبر از تفسیر المیزان ۴ - جوامع حدیثی شیعه و اهل سنت

منابع فرعی:

فهارس حدیث اهم کتب علوم مختلف از قبیل:
کتب علوم عرفانی، فلسفی، طبیعی، ادبیات

زبان تخصصی خارجی

کد درس (۰ - ۴)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی دانشجویان با خواندن و فهم متون اسلامی به زبان انگلیسی

سرفصل درس:

◀ بررسی موضوعات قرآنی و حدیث به زبان انگلیسی به انتخاب استاد

منابع اصلی:

- ۱- دائرة المعارف اسلامی اروپایی ENCYCLOPEDIA OF ISLAM ۲- ترجمه های قرآن
به زبان انگلیسی به ویژه PIKTAL, ARBERY

منابع فرعی:

- ۱- ترجمه انگلیسی قرآن در اسلام علامه طباطبایی - ترجمه دکتر سید حسین نصر
- ۲- ترجمه انگلیسی شیعه در اسلام علامه طباطبایی - ترجمه دکتر سید حسین نصر ۳- ترجمه
انگلیسی کتاب درسهای از اصول الدین از مؤسسه در راه حق ROOTS OF RELIGION

ب - دروس تخصصی

علوم قرآنی (۱) (مآخذشناسی و روش تحقیق)

کد درس (۱ - ۱)
ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: آشنایی با سیر نگارشهای علوم قرآنی و روش استفاده از آنها

سرفصل درس:

◀ تعریف علوم قرآنی

◀ پیدایش علوم قرآنی و تطور آن

۱ - دوره ما قبل از تدوین

۲ - دوره تدوین

الف - دوره پیدایش مباحث جزئی

ب - دوره تدوین علوم قرآنی به صورت جامع

◀ شاخه‌های علوم قرآنی و بررسی تقسیمات ارائه شده

◀ بررسی نخستین مؤلفات در هر یک از شاخه‌ها و سیر تکاملی آن

◀ معرفی نظریه پردازان مهم در هر یک از شاخه‌ها

◀ شیوه‌های تحقیق در علوم قرآنی

منابع اصلی:

- ۱ - فهرست الندیم ۲ - الذریعه شیخ آقا بزرگ تهرانی ۳ - دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی (مدخل علوم قرآن) - به کوشش خرمشاهی ۴ - علوم القرآن عند المفسرین - مرکز فرهنگ و معارف قرآن ۵ - درآمدی بر علوم قرآن - محمد رضا صالحی کرمانی ۶ - سیر نگارشهای قرآنی - محمد علی مهدوی راد - مجله بینات ۷ - کتابنامه بزرگ قرآن - شیخ محمد حسن بکایی ۸ - کشف الفهارس - دکتر سید محمد باقر حجتی

منابع فرعی:

- ۱ - البرهان - زرکشی ۲ - الاتقان - سیوطی ۳ - مناهل العرفان - زرقانی ۴ - مباحث علوم القرآن - صبحی الصالح ۵ - علوم قرآن و فهرست منابع - دکتر طالقانی

علوم قرآنی (۲)

کد درس: (۱ - ۲)

ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: علوم قرآن (۱)

هدف: شناخت و درک عمیق موضوعات «نزول قرآن»، «تحریف ناپذیری» و «اعتبار قرآن»

سرفصل درس:

الف - بررسی پدیده وحی و نزول قرآن به عنوان وحی آسمانی، شامل:

۱ < معانی وحی و نزول

۲ < انواع وحی

۳ < نوع وحی قرآنی

۴ < مصادیق وحی (کتابی و غیرکتابی)

ب - بررسی تحریف ناپذیری قرآن، شامل:

۱ < معنی تحریف و اقسام آن

۲ < گزارشی از پیدایش بحث‌های مربوط به ادعای تحریف در قرآن

۳ < بررسی و نقد ادله طرفداران نظریه تحریف

۴ < ادله تحریف ناپذیری قرآن

ج - حجیت نصوص و ظواهر قرآن، شامل:

۱ < انواع لفظ قرآنی از نظر دلالت (نص، ظاهر، محکم، مفسر، مجمل، خفی،

مشکل، متشابه)

۲ < بررسی حجیت هر یک از وجوه یاد شده برپایه حجیت نصوص و ظواهر قرآن

۳ < بررسی دلایل مخالفان و موافقان حجیت قرآن

منابع اصلی:

- ١ - البيان - آيت الله خويي ٢ - التمهيد - آيت الله معرفت ٣ - صيانة القرآن عن التحريف -
آيت الله معرفت ٤ - كتب اصول فقه (بحث حجيت ظواهر كتاب) ٥ - الفوائد المدنية - محمد أمين
استرآبادي ٦ - القرآن الكريم وروايات المدرستين، جلد سوم - علامه سيد مرتضى عسكري ٧ -
مناهل العرفان - زرقاني

منابع فرعی :

- ١ - علوم القرآن عند المفسرين - مركز فرهنگ و معارف قرآن ٢ - مباحث في علوم القرآن
(بحث وحی) - صبحی صالح ٣ - تاريخ قرآن - دکتر رامیار (بحث وحی) ٤ - اصول مذهب الشيعة
الامامية الاثنا عشرية - دکتر ناصر بن عبد الله بن علي القفاري ٥ - الشيعة والقرآن - احسان الهی ظهير
(جهت نقد) ٦ - سلامه القرآن من التحريف - دکتر نجار زادگان

علوم قرآنی (۳)

کد درس (۱ - ۳)
ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : علوم قرآنی (۱)

هدف : شناخت و درک عمیق در موضوع وجوه اعجاز و ویژگی های قرآن

سرفصل درس :

- تعریف لغوی واصطلاحی معجزه و معادل های آن در قرآن

- تاریخچه پیدایش بحثهای مربوط به اعجاز در جهان اسلام

الف - انواع اعجاز در قرآن شامل :

◀ تحدی از نظر لغوی واصطلاحی

◀ آیات تحدی

◀ وجه یا وجوه تحدی

◀ اعجاز بلاغی

◀ نظریه صرفه

◀ قلمرو زمانی و مکانی تحدی

ب - وجوه دیگر از اعجاز قرآن

◀ اختلاف ناپذیری قرآن

◀ اخبار غیبی در قرآن

◀ اشتمال قرآن بر تشریع و معارف عمیق و گسترده

◀ اعجاز علمی

◀ اعجاز عددی

منابع اصلی :

- ١ - اعجاز القرآن - محمد صادق الرافعي ٢ - تاريخ فكرة اعجاز القرآن - نعيم الحمصي
٣ - فكرة اعجاز القرآن - نعيم الحمصي ٤ - التمهيد - آيت الله معرفت، جلد چهارم تا ششم
٥ - المعجزة الكبرى - محمد ابو زهره ٦ - در قلمرو بلاغت قرآن - دكتور محمد علوى مقدم
٧ - المعجزة القرآنية، الاعجاز العلمى والغيبى ٨ - تفسير الميزان، جلد اول (بحث اعجاز) ٩ - البيان -
آيت الله خويى ١٠ - الاعجاز البيانى للقرآن - د. عابشه بنت الشاطى ١١ - الاعجاز القرآنى وجوهه
واسراره - دكتور عبد الغنى محمد سعيد بركة

منابع فرعى :

- ١ - الاعجاز العددى - عبد الرزاق نوفل ٢ - الاعجاز العلمى - محمد ارناعوط ٣ - الاعجاز
العلمى - محمد سامى محمد على ٤ - الاعجاز فى دراسات السابقين - عبد الكريم الخطيب ٥ -
اعجاز القرآن - باقلاى ٦ - من الاعجاز البلاغى والعددى للقرآن الكريم - دكتور حميد النجدى

تفسیر قرآن (۱)

کد درس (۲ - ۱)

ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: آشنایی با آراء مفسران بزرگ و تجزیه و تحلیل آنها در پاره‌ای از سوره‌های قرآن

سرفصل درس:

- بررسی آیاتی منتخب از سوره‌های آل عمران - ق - مزمل والفجر با تأکید بر محورهای ذیل:

۱ - اسباب نزول و نقش آن در تفسیر قرآن

۲ - اختلاف در معنی لغت، اعراب و قرائت و تأثیر هر یک از آنها در تفسیر قرآن

۳ - تناسب آیات با یکدیگر

۴ - اختلاف مفسران و انتخاب رأی ارجح

منابع اصلی:

۱ - مجمع البیان - طبرسی ۲ - الکشاف - زمخشری

منابع فرعی:

۱ - التفسیر الکبیر - فخر رازی ۲ - المیزان فی تفسیر القرآن - علامه طباطبائی ۳ - الجامع لاحکام القرآن - قرطبی ۴ - نظم الدرر فی تناسب الایات والسور - برهان الدین البقاعی ۵ - البرهان - بحرانی ۶ - تفسیر القرآن العظیم - ابن کثیر

تفسیر قرآن (۲)

کد درس (۲ - ۲)

ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : تفسیر قرآن (۱)

هدف : آشنایی با روش تفسیر موضوعی و نظرات مفسران در برخی از موضوعات قرآنی

سرفصل درس :

- ◀ تعریف تفسیر موضوعی
- ◀ سابقه تفسیر موضوعی
- ◀ بررسی آراء درباره تفسیر موضوعی
- ◀ اصل سیاق و بررسی نقش آن در تفسیر
- ◀ فوائد تفسیر موضوعی
- ◀ بررسی موضوعات ذیل به شیوه تفسیر موضوعی :
  - ۱ - انواع مخلوقات و هدایت های چهارگانه برای ایشان
  - ۲ - اهل بیت و زنان پیامبر
  - ۳ - سنت های الهی
  - ۴ - تجسم اعمال

منابع درس :

تهیه متن آموزشی با تکیه بر منابع ذیل:

- ۱- التفسیر الموضوعی بین النظرية والتطبيق - الدكتور صلاح عبد الفتاح الخالدی ۲- التفسیر الموضوعی والفلسفة الاجتماعية في المدرسة القرآنية - سید محمد باقر صدر ۳- گامی به سوی تفسیر موضوعی قرآن - محمد غزالی با ترجمه علی اصغر محمدی ۴- روش شناسی تفسیر موضوعی قرآن - سید هدایت جلیلی ۵- مباحث فی التفسیر الموضوعی - الدكتور مصطفى مسلم ۶- عقاید الاسلام من القرآن الکریم - علامه سید مرتضی عسکری ۷- تفسیر موضوعی قرآن کریم - آیت الله جوادى آملی ۸- منشور جاوید - آیت الله جعفر سبحانی ۹- معارف قرآن - آیت الله مصباح یزدی ۱۰ - المیزان فی تفسیر القرآن الکریم - علامه طباطبائی

تفسیر قرآن (۳)

کد درس (۲ - ۳)

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: تفسیر قرآن (۲)

هدف: آشنایی با نظرات مفسران در آیات مشکل قرآن

سرفصل درس:

◀ بررسی آیاتی که از نظر لغوی، ترکیب نحوی، مسایل بلاغی یا مصادیق تفسیری، دارای پیچیدگی و نوعی خفا و ابهام می باشد. از قبیل آیات ذیل:

◀ آیه وضوء، آیه تطهیر، آیه (مس)، آیه محکم و متشابه، آیه ولایت، آیه اکمال دین، آیه مسح و ...

منابع اصلی:

۱ - تأویل مشکل القرآن - ابن قتیبہ ۲ - امالی - سید مرتضی ۳ - مسایل الرازی من غرائب آی التنزیل - محمد بن ابی بکر رازی ۴ - اضواء علی متشابه القرآن - شیخ خلیل یاسین

منابع فرعی:

۱ - تفسیر آیات مشکله - یوسف شعار ۲ - تفسیر صحیح آیات مشکله آیات قرآن - آیت الله شیخ جعفر سبحانی

مفردات قرآن

کد درس (۳)
ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : ندارد

هدف : مأخذ شناسی لغت زبان عربی و مفردات قرآن و بررسی و تحلیل پاره‌ای از واژگان مشکل قرآن

سرفصل درس :

الف - کلیات، شامل

- ◀ بررسی لغوی و اصطلاحی غریب القرآن
  - ◀ اهمیت شناخت مفردات قرآن
  - ◀ تاریخ پیدایش و سیر تحول در نگارشهای مربوط به شرح واژه‌های قرآن
  - ◀ جایگاه لغت شناسی در تفاسیر قرآن
  - ◀ معرفی اهم فرهنگ های لغت عربی از قدما تا عصر حاضر و بیان روش تنظیم آن
  - ◀ معرفی اهم کتب غریبین به ویژه غریب القرآن
  - ◀ بحث و بررسی موضوعات ذیل در زبان عربی و آیات قرآنی :
    - اشتراك لفظی و معنوی
    - ترادف
    - تضداد
    - وجوه و نظائر
    - حقیقت و مجاز
    - اشتقاق
  - ◀ نقش متن و سیاق در تعیین معنی دقیق واژه
- ب - بررسی واژه‌های مشکل جزء‌های بیست و ششم و بیست و هفتم و بیست و هشتم قرآن کریم

منابع درس :

- تهیه متن آموزشی توسط استاد با تکیه بر منابع ذیل:

- ۱- تأویل مشکل القرآن - ابن قتیبه المروزی ۲- کتب اخضاد ۳- کتب وجوه ونظائر ۴- معجم المعاجم - احمد الشرقاوی ۵- فروق اللغة - ابو هلال العسكري ۶- الفروق اللغوية وأثرها في تفسير القرآن الكريم - محمد عبد الرحمن صالح ۷- اساس البلاغه - زمخشری ۸- معجم مقاییس اللغة - ابن فارس ۹- مفردات الفاظ القرآن - راغب اصفهانی ۱۰- التحقيق في كلمات القرآن الكريم - حسن مصطفوی ۱۱- الدراسات اللغوية عند العرب - محمد حسين آل ياسين ۱۲- فقه اللغة وسر العربية - الثعالبی ۱۳- فقه اللغة - صبحی الصالح ۱۴- معترك الاقران - سیوطی ۱۵- کتاب المزهر في علوم اللغة - سیوطی ۱۶- الصاحبی فی فقه اللغة العربیه ومسايلها - ابن فارس ۱۷- لسان العرب - بان منظور ۱۸- معانی القرآن - للفراء ۱۹- معانی القرآن - للزجاج ۲۰- بخش (اللغة) تفسير مجمع البيان ۲۱- معجم مقاییس اللغة ۲۲- المصباح المنیر - فیومی ۲۳- جمهره اللغة - ابن درید ۲۴- المعجم فی فقه لغة القرآن وسر بلاغته - به کوشش استاد واعظ زاده خراسانی

روشهای تفسیری

کد درس (۴)

ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مبانی و شیوه های مختلف تفسیر

سرفصل درس:

تعریف اصطلاحات شامل:

- تفسیر و تأویل
- مناهج، اتجاهات و مکاتب تفسیری
- ◁ تقسیمهای مختلف روشهای تفسیری و نقد آن
- ◁ نقد و بررسی پاره ای از روشها و شیوه های تفسیر قرآن کریم از قبیل:
  - ۱ - تفسیر به مأثور و انواع آن
  - ۲ - تفسیر عقلی
  - ۳ - تفسیر اشاری و باطنی
  - ۴ - تفسیر موضوعی
- ◁ نقد و بررسی گرایشهای تفسیری در عصر حاضر

منابع اصلی:

- ۱- التفسیر والمفسرون - آیت الله معرفت ۲- اصول التفسیر وقواعد - عبد الرحمن العک ۳
- بحوث فی اصول التفسیر و مناهج - دکتر فهد بن عبد الرحمن الرومی ۴- مبانی و روشهای تفسیر
- قرآن - عمید زنجانی ۵- روشهای تأویل قرآن - دکتر شاکر ۶- مباحث فی التفسیر الموضوعی - محمد مصطفی مسلم

منابع فرعی :

- ۱ - المفسرون حياتهم ومنهجهم - محمد علی ایازی ۲ - روش شناسی تفاسیر موضوعی قرآن - سید هدایت جلیلی ۳ - مقدمة اصول التفسیر - ابن تیمیہ ۴ - اتجاهات التفسیر فی القرن الرابع عشر - فهد بن عبد الرحمن الرومی ۵ - اتجاهات التفسیر فی العصر الحديث - عبد المجید عبد السلام ۶ - تفسیر عصری قرآن - محمد علی ایازی ۷ - التفسیر والمفسرون - محمد حسین ذهبی ۸ - مذاهب التفسیر الاسلامیه - گلذیهر ۹ - تفسیر القرآن الکریم اصوله وضوابطه - دکتر علی بن سلیمان العبد

تاریخ قرآن

کد درس (۵)

ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : ندارد

هدف : بررسی و تجزیه و تحلیل مباحثی از تاریخ قرآن

سرفصل درس :

◀ تعریف تاریخ قرآن و پیدایش این اصطلاح در علوم قرآنی

◀ ارتباط آغاز نزول قرآن با بعثت

◀ فترت وحی

◀ ترتیب نزول قرآن

◀ ترتیب سوره ها

◀ تقویم نزول :

الف - مکی ومدنی

ب - آیات و سوره های نازل شده در هر سال

◀ بررسی نظریه اجتهادی یا توقیفی بودن اجزاء قرآن

الف - اجزاء آیه

ب - اجزاء سوره

ج - نظم بین سوره ها

◀ نگارش قرآن در زمان پیامبر (ص) :

الف - ادله قرآنی

ب - ادله روایی و تاریخی

◀ جمع و تدوین قرآن :

الف - در زمان پیامبر (ص)

ب - پس از رحلت

۱ - جمع علی (ع)

۲ - جمع خلفاء، توحید مصاحف

◁ اصلاح رسم الخط و تجزیه مصحف

◁ اختلاف قراءات و احرف سبعه

منابع درس :

تهیه جزوه درسی استاد با توجه به منابع ذیل :

- ۱ - تاریخ قرآن - زنجانی ۲ - تاریخ قرآن - دکتر رامیار ۳ - تاریخ قرآن - محمد عزت دروزه
- ۴ - تاریخ قرآن - عبد الصبور شاهین ۵ - بحوث قرآنیه - محمد حسین الصغیر ۶ - لمحات من تاریخ القرآن - محمد علی الاشیقر ۷ - حقایق هامه حول القرآن الکریم - سید جعفر مرتضی‌العاملی
- ۸ - القرآن الکریم و روایات المدرستین، جلد اول و دوم - علامه سید مرتضی عسکری ۹ - تاریخ القرآن و غرائب رسمه و حکمه - محمد طاهر بن عبد القادر کردی ۱۰ - مباحث فی علوم القرآن - صبحی صالح ۱۱ - پژوهشی در تاریخ قرآن کریم - دکتر حجتی ۱۲ - تدوین القرآن - شیخ علی کورانی ۱۳ - تاریخ جمع القرآن الکریم - دکتر سید محمد رضا جلالی نایینی

تاریخ حدیث

کد درس (۶)
ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : ندارد

هدف : آشنائی با مراحل نقل و نگارش و تدوین حدیث نزد شیعه و اهل سنت .

سرفصل درس :

الف - مباحث مقدماتی شامل :

◀ نقل و نگارش حدیث در عهد پیامبر(ص)

◀ بررسی مصادر حدیث نزد اهل سنت

◀ بررسی مصادر حدیث نزد شیعه

ب - تاریخ حدیث شیعه

۱- بررسی حدیث شیعه در دوره متقدمین

۱- ۱ ◀ حدیث شیعه در قرن اول :

کتاب علی (جامعه) - نهج البلاغه -

صحیفه سجاده و آشنائی با کتب اصحاب ائمه(ع).

۱- ۲ ◀ حدیث شیعه در دوره صادقین : بررسی اصحاب اجماع و نقش آنان در مسیر

حدیث شیعه، شناخت تحلیلی اصول اربعه.

۱- ۳ ◀ حدیث شیعه از عصر امام کاظم تا پایان غیبت صغری

الف - بررسی راویان و روایات این پنج امام(ع).

ب - شکل گیری حوزه های درسی در این دوره و مبادله و انتشار حدیث در این حوزه ها.

ج - تبویب حدیث و آغاز جامع نویسی در این دوره.

د - کتب اربعه.

۲ ◀ بررسی حدیث شیعه در دوره متأخرین و معاصرین.

الف - پیدایش جوامع ثانویه حدیثی مانند وسائل الشیعه، الوافی، بحار الانوار و....

ب - فعالیت‌های دانشمندان در باره شرح نویسی بر کتب اربعه و دیگر آثار حدیثی.

ج - تاریخ حدیث

۱ - بررسی حدیث اهل سنت در دوره متقدمین.

۱-۱ < بررسی نقل و نگارش حدیث در دوره خلفای سه گانه.

۱-۲ < وضعیت حدیث در دوران بنی امیه.

۱-۳ < بررسی حدیث در دوره تدوین رسمی

الف - پیدایش مصنفات

ب - مسند نویسی

ج - صحاح سته

۲ - بررسی حدیث اهل سنت در دوره متأخرین و معاصرین

۲-۱ < تدوین جوامع فراگیر حدیثی مانند جامع الاصول، جامع المسانید، کنز

العمال و...

۲-۲ < پیدایش شروح صحاح سته

۲-۳ < توسعه و تکامل دانش‌های تخصصی حدیث

منابع اصلی :

۱ - تاریخ حدیث - دکتر کاظم مدیر شانه‌چی ۲ - تاریخ عمومی حدیث - دکتر معارف

۳ - اضاء علی السنة المحمدية - محمود ابوریة ۴ - مقدمة معجم بحار الانوار چاپ دفتر تبلیغات

حوزه علمیه قم ۵ - الحديث والمحدثون - محمد محمد ابو زهر

منابع فرعی :

۱ - پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه - دکتر مجید معارف ۲ - الحديث النبوی مصطلحه،

بلاغته و کتبه - محمد الصباغ ۳ - الرسالة المستطرفة - محمد جعفر الکتانی ۴ - خاتمة کتاب وسائل

الشیعة - شیخ حر عاملی

فقه الحديث

کد درس (۷)

ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد واحد : ۲

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : تاریخ حدیث

هدف : آشنائی با روش فهم و درک صحیح حدیث

سرفصل درس :

الف - بررسی موضوعات ذیل:

◀ اسباب صدور حدیث

◀ نقل به معنی در حدیث

◀ تعارض روایات و راههای رفع آن

◀ غریب الحدیث

◀ علل الحدیث

◀ بررسی عام و خاص، ناسخ و منسوخ و حقیقت و مجاز در حدیث

ب - بررسی نمونه‌هایی از احادیث جوامع حدیثی فریقین در موضوعات ذیل

◀ فقهی

◀ تفسیری

◀ اعتقادی

◀ فضائل و مناقب و مثالب

◀ سیره و تاریخ

منابع اصلی :

- ۱ - منهج نقد المتن عند علماء الحديث النبوی - صلاح الدین ۲ - تأویل مختلف الحديث - ابن قتیبة الدینوری ۳ - أضواء علی السنة المحمدية - ابوریة ۴ - تلخیص مقباس الهدایة - علی اکبر

غفاری ۵ - دراسات في الحديث والمحدثين - هاشم معروف حسنی ۶ - مبانی نقد متن حدیث از دیدگاه علماء شیعه ۷ - مراجعه به کتابهای شروح و تعلیقات جوامع حدیثی و کتب غریب الحدیث و کتب العلل

منابع فرعی :

۱ - مشکل الآثار - طحاوی ۲ - معانی الاخبار - شیخ صدوق ۳ - علل الشرایع - شیخ صدوق ۴ - التحقيق في احاديث الخلاف - ابو الفرج ابن الجوزی ۵ - منهج النقد في علوم الحديث - دکتر نور الدین عتر ۶ - الناسخ والمنسوخ من الحديث - ابن شاهین

بررسی آراء و نظرات جدید در حوزه قرآن و حدیث

کد درس (۸)

ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : تاریخ حدیث و علوم قرآنی (۳)

هدف : آشنایی با نظرات و آراء دانشمندان معاصر در مباحث قرآنی و حدیثی

سرفصل درس :

- ◀ معرفی اهم حوزه های جدید
- ◀ پژوهشی در حوزه علوم قرآن و حدیث
- ◀ شناسایی و معرفی مجلات تخصصی داخلی و خارجی
- ◀ معرفی قرآن پژوهان و حدیث پژوهان معاصر و آثار آنها
- الف - مستشرقین   ب - مسلمانان
- ◀ نقد و بررسی نمونه هایی از نظریه های جدید در حوزه های ذیل :

۱ - تاریخ قرآن

۲ - ترجمه قرآن

۳ - تأویل و هرمنوتیک

۴ - اعتبار حدیث

۵ - نقد رجال و راویان

۶ - قلمرو و کارکرد حدیث

منابع درس :

جزوه استاد با تکیه بر منابع ذیل :

- ۱ - دایره المعارف های داخلی و خارجی ۲ - مجلات تخصصی ۳ - سلطه النص - عبد الهادی عبد الرحمن ۴ - شبهات حول القرآن ۵ - مفهوم النص، درسه فی علوم القرآن - دکتر نصر حامد ابوزید (جهت نقد) ۶ - نقض کتاب حامد ابوزید و دحض شبهاته ۷ - منابع اطلاعاتی رسانه ای و رایانه ای ۸ - کتبی که درباره مستشرقان و نقد و تحلیل آثار آنها، نوشته شده است ۹ - دراسات قرآنیه - دکتر محمد حسین صفیر

مقایسه بین قرآن و کتب آسمانی گذشته

کد درس (۹)

ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد : ۲ واحد

نوع واحد : نظری

پیشنیاز : تاریخ قرآن

هدف : آشنایی با کتب آسمانی پیشین و مقایسه آنها با قرآن کریم

سرفصل درس :

- ◀ معرفی عهدین و قلمرو اسفار و ابواب آنها
- ◀ بررسی تاریخ نگارش و تدوین کتاب‌های ادیان گذشته
- ◀ میزان اعتبار عهدین
- ◀ بررسی موضع قرآن نسبت به کتابهای آسمانی گذشته
- ◀ معرفی تاریخچه ترجمه‌های کتب مقدس از زبان اصلی به زبانهای دیگر
- ◀ شروح و تفاسیر عهدین
- ◀ مقایسه مبانی اعتقادی در قرآن و عهدین از قبیل :
۱ - آفرینش جهان و انسان

۲ - توحید

۳ - عصمت انبیاء

منابع درس :

تهیه متن آموزش توسط استاد با تکیه بر منابع ذیل :

- ۱ - قرآن کریم و کتب آسمانی گذشته
- ۲ - احادیث مربوط به اهل کتاب
- ۳ - کتب سیره (بخش‌های مربوط به برخورد پیامبر و مسلمانان با اهل کتاب)
- ۴ - المرشد الی الکتاب المقدس - نشر دار الکتاب المقدس فی الشرق الاوسط
- ۵ - موجز الادیان فی القرآن - عبد الکرم زیدان

۷- کتب تاریخی مربوط به ادیان و ملل گذشته مانند تاریخ طبری - مروج الذهب - الملل

والنحل

۷- الكتاب المقدس سفرا سفرا - عايد هنري

۸- قاموس های كتاب مقدس

۹- معرفي كتب آسماني - حسام نقبايي

۱۰- الكتاب المقدس في الميزان - شيخ محمد علي برو العالمی

۱۱- الانجيل في القرآن - استاد حداد

۱۲- القرآن والمسيحية في الميزان - احمد عمران

۱۳- التوراة والانجيل والقرآن والعلم - موريس بوكاي

بررسی متون تخصصی از جهت فن اعراب و ترجمه

کد درس (۱۰)

ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: درک متون تخصصی در موضوعات قرآنی و حدیثی

سرفصل درس:

الف - مباحث مقدماتی شامل:

۱ < ضرورت شناخت فن اعراب

۲ < بررسی فنون اعراب

۳ < فن ترجمه متون تخصصی

ب - بررسی منتخباتی از:

۱ < آیات سوره‌های آل عمران، ق، مزمل، فجر

۲ < سخنان امیرالمؤمنین در نهج البلاغه پیرامون قرآن

۳ < آمالی سید مرتضی

۴ < مقدمه ابن خلدون بخش علوم قرآن و تفسیر

منابع اصلی:

۱ - الدر المصون فی علوم الکتاب المکنون - احمد بن یوسف المعروف بالسمن الحلبي

۲ - اعراب القرآن ابن النحاس ۳ - الاعراب المفصل لکتاب الله المرتل - بهجت عبد الواحد صالح ۴

- الجدول فی اعراب القرآن الکریم و صرفه و بیانه - محمود الصافی ۵ - اعراب القرآن الکریم و بیانه -

محمی الدین الدرویش

تاریخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۵

شماره ۱۱۳/۲۶۶۲

بسم الله

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

دستورالعمل اجرایی موضوع کاهش سقف واحدهای درسی
دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد
مصوب جلسه ۲۹۳ شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۳

- ۱- گروه‌های برنامه ریزی موظفند حداکثر ظرف مدت ۶ ماه برنامه‌های مصوب مربوط به خود را بازنگری کرده و سقف واحدها را تا حد مجاز کاهش دهند.
- ۲- برنامه‌های اصلاح شده از تاریخ ابلاغ، برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم الاجرا است.
- ۳- دانشجویان شاغل به تحصیل می‌توانند براساس سقف تعیین شده در برنامه جدید، به تشخیص گروه آموزشی مؤسسه ذی ربط و با رعایت شرایط زیر فارغ التحصیل شوند:
  - ۳-۱: واحدهای درسی الزامی دوره را اعم از عمومی، پایه، اصلی و تخصصی تا سقف مجاز در برنامه جدید، گذرانده باشند.
  - ۳-۲: برای رشته‌هایی که هنوز برنامه جدید آنها ابلاغ نشده است، سقف واحدها در دوره کارشناسی برای رشته‌های فنی و مهندسی ۱۴۰ واحد و برای سایر رشته‌ها ۱۲۵ واحد و برای دوره کارشناسی ارشد ۲۲ واحد است.
  - ۳-۳: آن دسته از دانشجویانی که در شمول بند ۳-۱ قرار نمی‌گیرند یعنی تعداد واحدهای گذرانده شده آنها کمتر از حد مجاز است، می‌توانند از نیمسال تحصیلی بعد کمبود واحدهای درسی خود را تا سقف تعیین شده برابر برنامه جدید بگذرانند، در این صورت:
    - الف: کلیه واحدهای گذرانده شده قبلی دانشجوی، حتی اگر در برنامه جدید حذف شده باشد، پذیرفته می‌شود.
    - ب: در سبانی که در برنامه جدید با تعداد واحد کمتر یا بیشتر عرضه شده‌اند و دانشجویان در سبها را قبلاً گذرانده است، براساس همان تعداد واحد گذرانده شده از وی پذیرفته می‌شود و نیازی به گذراندن واحدهای اضافی برای آن دروس را ندارد.
    - ج: گذراندن در سبانی از برنامه قدیم که در برنامه جدید حذف شده است، برای دانشجویانی که آن دروس را نگذرانده‌اند الزامی نیست.
    - د: برای فراغت از تحصیل در دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد پیوسته گذراندن کلیه دروس عمومی (مصوب جلسه ۲۸۲ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۰ شورای عالی برنامه ریزی) الزامی است.

مقرر در جلسه ۲۹۳ شورای عالی برنامه ریزی، مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۳ در مورد دستورالعمل اجرایی کاهش سقف واحدهای درسی دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد صحیح است جهت اجرا ابلاغ شود.

دکتر سید محمد رضا چاشمی کلپایگانی

رئیس هیأت مدیره
وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی و

معاونت محترم آموزش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و

رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی

خواهشمند است دستور فرمائید به واحدهای مجری اصلاح نماید.

سید محمد کاظم نائینی

معاونت محترم آموزش عالی

۴۴۲

تاریخ ۱۳۷۳/۱۱/۲۳

شماره ۷۳/۲۶۴۹

پیوست

بررسی

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه فرهنگ و آموزش عالی

حداقل و حداکثر واحدهای درسی در مقاطع مختلف آموزش عالی
(مصوبات جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۵ و ۱۳۷۳/۱۱/۹)

شورای عالی برنامه ریزی

شورای عالی برنامه ریزی به پیشنهاد گروههای برنامه ریزی و براساس بازنگری و برنامههای آموزشی، حذف، دروس ناموفق و واحدهای غیرضروری و انجام شاخهها در بعضی از رشتههای تحصیلی، حداقل و حداکثر واحدهای درسی مقاطع مختلف آموزش عالی را به شرح زیر تصویب کرد این مصوبات از تاریخ تصویب قابل اجرا است و به موجب آن مصوبات قبلی لغو میگردد.

۱- دورههای کارشناسی حداقل ۶۷ و حداکثر ۷۲ واحد
۲- دورههای کارشناسی حداقل ۱۳۰ واحد و حداکثر ۱۳۵ واحد (برای رشتههای مختلف فنی و مهندسی حداکثر ۱۴۰ واحد)

۳- دورههای کارشناسی ناپیوسته حداقل ۶۵ و حداکثر ۷۰ واحد
۴- دورههای کارشناسی ارشد ناپیوسته حداقل ۲۸ و حداکثر ۳۲ واحد (که از این تعداد ۴ تا ۱۰ واحد اختصاص به پایان نامه دارد).

۵- دورههای کارشناسی ارشد پیوسته حداقل ۱۷۲ و حداکثر ۱۸۲ واحد
۶- دورههای دکتری Ph.D. حداقل ۴۲ و حداکثر ۵۰ واحد (که از این تعداد ۱۶ تا ۳۰ واحد میتواند اختصاص به رساله داشته باشد).

براینصورت:

الف: گروههای برنامه ریزی موافقت کلیه برنامههای مصوب رشتههای مربوط به خود را بررسی کرده و با حذف واحدهای غیر ضروری، سقف واحدها را در مقاطع مختلف تحصیلی به سطح تعیین شده فوق کاهش دهند.

ب: این تقلیل واحدها و برنامههای جدید برای دانشجویان ورودی سالهای تحصیلی ۱۳۷۳-۷۴ و بعد از آن قابل اجرا است.

ج: دانشجویان ورودی قبل از ۱۳۷۳ نیز میتوانند وضعیت تحصیلی خود را با برنامه جدید تطبیق دهند، در این صورت تطبیق واحدها و دروس با برنامههای جدید حسب مورد برعهده شورای آموزشی گروه یا کمیته تحمیلات تکمیلی مؤسسه ذیربط است.

رای صادره جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی در خصوص تقلیل واحدهای درسی در مقاطع مختلف تحصیلی صحیح است به مرحله اجرا گذارده شود.

دکتر سید محمد رضا هاشمی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
معاونت محترم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
و رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

سید محمد کاظم نائینی

مدیر شورای عالی برنامه ریزی

۳۱۹